

Gabriela NEMȚOI

**RĂSPUNDEREA ÎN DREPTUL
CONSTITUȚIONAL**

**Lumen
2015**

RĂSPUNDEREA ÎN DREPTUL CONSTITUȚIONAL
Gabriela NEMȚOI

Copyright Editura Lumen, 2015
Iași, Țepeș Vodă, nr.2

Editura Lumen este acreditată CNCS

edituralumen@gmail.com
prlumen@gmail.com

www.edituralumen.ro
www.librariavirtuala.com

Redactor: Roxana Demetra STRATULAT
Design copertă: Roxana Demetra STRATULAT

Reproducerea oricărei părți din prezentul volum prin fotocopiere, scanare, multiplicare neautorizată, indiferent de mediul de transmitere, este interzisă.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NEMȚOI, GABRIELA

Răspunderea în dreptul constituțional / Gabriela
Nemțoi. - Iași : Lumen, 2015
ISBN 978-973-166-395-1

342

Prefață

Istoria civilizației umane poate fi privită din perspectiva teoriei generale a dreptului constituțional, sub forma unui balans între rapoartele juridice și politice, între raportul dintre cetățean și stat, fiecare fiind un titular de drepturi și obligații.

Perceput ca un ansamblu de norme, după care se organizează și se guvernează un stat, dreptul constituțional, apare în cadrul sistemului de drept, ca un element cheie care permite inventarea instrumentelor care gestionează puterea politică.

În consecință sediul juridic al normelor dreptului constituțional nu se localizează doar în interiorul constituției.

Constituția însă consacră principiile constituționale, dispozițiile cadru sau normele referitoare la forma de stat, la organizarea și funcționarea Parlamentului, la atribuțiile șefului statului, la atribuțiile deputaților și senatorilor, la atribuțiile Guvernului sau cele care ar trebui satisfăcute de magistrați.

Toate aceste atribuții, față de respectivele instituții, sunt echilibrate cu forme ale răspunderii constituționale.

În acest sens lucrarea prezintă își propune să analizeze, câteva exponente ale răspunderii conform instituțiilor sau a demnităților pe care Constituția le consacră.

Actualitatea temei, pleacă de la premiza că, statul de drept, trebuie să fie prima instituție care să își asume răspunderea pentru erorile săvârșite.

Acest fapt este lesne demonstrat printr-o jurisprudență abundentă a Curții Constituționale.

Răspunderea constituțională, este ecoul garanțiilor constituționale, iar invocarea sa, permite statului să corecteze unele abuzuri pe care instituțiile de guvernare, le săvârșesc în raport cu cetățeanul.

Importanța răspunderii constituționale din perspectiva teoriei a dreptului și statului, este dată de faptul că oferă o vedere generală asupra fenomenelor pe care le implică tema.

Autoarea

I. Dispoziții constituționale privind răspunderea Președintelui României

I.1. Locul instituției prezidențiale în echilibrarea puterilor în stat

Termenul de Șef al statului și implicit răspundere, sunt concepte standard de tip constituțional care nu se pot exclude unul pe celălalt deoarece șeful statului, reprezintă o dimensiune a statului, un vârf ierarhic care prin conexiune este într-o relație strânsă cu forma de guvernământ. Acest fapt impune existența unei responsabilități cu privire la relația acestuia față de forma de guvernare.

Noțiunea de șef al statului este mai mult o noțiune doctrinară și mai puțin constituțională. În Constituție nu există exprimarea de șef de stat, ea nominalizând instituția așa cum se prezintă ea în ordinea constituțională românească în funcție de forma de guvernare. Iar România este definită conform Constituției art. 1 alin. 2 „forma de guvernământ a statului Român este republica”.¹ În conformitate cu doctrina și practica statală, șeful statului este un președinte ales și voit de către cetățenii statului.

Nu deseori șeful statului este scos din sfera autorităților executive, el exercitând în mod deliberat doar rolul de mediator între puteri. În funcție de forma de guvernământ șeful statului poate fi un monarh sau un președinte.

Astfel localizarea Șefului statului îi conferă acestuia o serie de prerogative care îi consolidează poziția ierarhic. Șeful statului cum amintește prof. Dan Claudiu Dănișor, este cel care exercită magistratura supremă în stat, este organul care

¹ Constituția României

reprezintă statul, este reprezentantul comunității naționale față de alte comunități.²

Adunarea constituantă a optat în 1991 pentru o republică semiprezidențială iar locul și rolul instituției Președintelui României sunt bine precizate în Constituție.

În acest caz reglementarea relației președintelui, trebuie analizată prin prisma elementelor comune pe care le are cu răspunderea membrilor parlamentului, din perspectiva specificațiilor sale.

Constituția fixează locul Președintelui în ansamblul structurilor de guvernare oferindu-i un loc decizionar destul de minor, el situându-se la interferența celor trei puteri și mai puțin în poziția de a conduce statul. Guvernul este acela care potrivit programului de guvernare acceptat de Parlament, asigură realizarea politicii interne și externe a țării și exercită conducerea generală a administrației publice.

Înainte de a discuta despre șeful statului și răspunderea sa trebuie să adăugăm un preambul cu privire la instituția prezidențială în echilibrarea puterilor.

Instituția Șefului statului își desfășoară activitatea sub egida relațiilor sale cu cele trei puteri în stat.

Fiind la interferența celor trei puteri, el joacă rolul garantului, el este arbitrul între puteri sau între stat și societatea civilă. În acest sens Președintele trebuie privit ca un jucător pasiv în exercițiul puterii

Noua Constituție democratică din 1991 revizuită apoi în 2003 s-a pronunțat în favoarea formei de guvernământ republicane optând pentru republica semiprezidențială, deci Șeful statului va avea denumirea de președinte. Această formă este rezultatul receptării în sistemul constituțional românesc a

² Dan Cludiu Dănișor, *Drept constituțional și instituții politice*. Vol. I, *Teoria generală*, Ed. C.H. Beck, București, p. 396.

modelului de alegere a șefului statului, în sistemele prezidențiale, precum și a modalităților de răspundere politică a guvernului față de puterea legislativă.³

Președintele României face parte din puterea executivă și întrunește prin această calitate, prerogativele esențiale ale acestei puteri ce revin prin definiție, șefului statului. România este un stat cu executiv bicefal, fapt care impune o repartizare a prerogativelor echilibrat între cele două componente șeful statului și Guvern.⁴ Între atribuțiile autorității publice și cele ale instituției prezidențiale există demarcații clare.

În sistemul constituțional românesc instituția prezidențială și Guvernul, cele două elemente ale executivului, au legitimități diferite provenind din voințe politice diferite. În acest sens conturăm ideea că Președintele este un produs popular, fiind rezultatul alegerilor directe de către popor, pe când Guvernul este un produs conex, care se materializează prin exprimarea voinței șefului statului – numirea primului ministru și garanția asigurată de Parlament pe baza votului de investitură acordat de acesta.

Constituția României conferă Președintelui, în calitatea de șef al statului, patru funcții esențiale, care definesc de fapt activitatea sa: funcția de reprezentare (art. 80 alin. 1); funcția de garant al independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a țării (art. 80 alin. 1); funcția de a veghea la respectarea Constituției (art. 80 alin. 2); funcția de mediere (art. 80 alin.2).⁵

³ Cristian Ionescu, *Tratat de drept constituțional contemporan*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, p. 819.

⁴ Organizarea dualistă a executivului este demonstrată prin Constituția care stabilește prerogative distincte între șeful statului și primul ministru în sensul de a nu crea conflicte de competență între aceștia.

⁵ Cristian Ionescu, *Op. cit.*, p. 820.

În ceea ce privește interpretarea constituțională privind instituția șefului statului, trebuie să luăm în calcul poziția pe care o deține acesta în conglomeratul de instituții publice, iar în funcție de locația sa, să putem evalua competențele respectiv răspunderea acestuia privind acțiunile sale.

Președintele României este organul de vârf al puterii executive și în această calitate el deține funcția de șef al statului. Prin această poziție el definește de fapt una dintre principalele atribuții pe care le deține. Ca șef al statului, Președintele reprezintă statul Român și este garantul independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a țării.

În contradictoriu cu funcțiile pe care le are Președintele, acesta are și o răspundere politică față de organismele instituționalizate ale puterii. El are o răspundere politică în fața Parlamentului, în fața poporului, și, deasemenea își poate asuma o răspundere juridică, de natură penală sau chiar administrativă.

Răspunderea Șefului statului este un subiect care funcționează pe fondul studiului privind răspunderea de drept public.

I.2. Alegerea Președintelui și atribuțiile sale pe durata mandatului

Potrivit art. 81 din Constituție și art. 1 din Legea 370/2004, Președintele se alege prin vot, universal, direct, secret și liber exprimat. Formula de alegere a președintelui, prin vot universal conferă acestuia un statut special și o anumită poziție în echilibrarea raporturilor între autoritățile publice.

Președintele este ales în baza unui vot popular, acesta oferindu-i posibilitatea, să dețină atribuții însemnate, care să nu afecteze negativ atribuțiile autorităților publice. Sufragiul

universal pentru funcția de președinte îl localizează pe acesta, egal din punct de vedere reprezentativ, cu Parlamentul.

Alegerile prezidențiale se realizează pe fundalul cadrului juridic a legii nr. 370/2004 care prevede că partidele și formațiunile politice pot propune fie separat fie împreună, numai câte un candidat iar această candidatură să fie susținută de cel puțin 200.000 de alegători⁶. Propunerile de candidați se depun la Biroul Electoral Central într-un termen de 30 de zile înainte de data alegerilor.

Curtea Constituțională prin hotărârea nr. 1/1992⁷ respinge varianta ca un candidat independent, nesubvenționat, să se prezinte cu o candidatură potrivit dispozițiilor art. 3 alin. 2 din Legea nr. 69/1992, ca fiind nelegală. În consecință orice candidat la funcția de președinte trebuie să se supună condițiilor imperative prevăzute de lege.

Literatura de specialitate a evaluat câteva propuneri cu privire la cererea și numărul de semnături cu privire la lista de susținători. Prin O.U.G. nr. 129/2000⁸, s-a majorat numărul susținătorilor de la 100.000 de alegători la 300.000 după care s-a rămas la suma de 200.000. Într-o opinie a profesorului Cristian Ionescu, se susține ipoteza că suma elocventă a susținătorilor ar trebui să fie de 500.000, scop fiind acela de a elimina eventualele candidaturi nereserioase, iar pe lângă această listă candidatul la funcția de președinte să depună o cauțiune electorală substanțială care se poate pierde în situația în care cel în cauză nu ar obține un anumit procent de voturi în primul tur de scrutin.

⁶ A se vedea art. 9 Legea nr. 370/2004, publicat în M Of....

⁷ Culegere de decizii și hotărâri 1992-1993, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 1994, p. 349-350.

⁸ O.U.G. nr. 129/2000 publicat în Monitorul Of. Nr. 311 din 5 iulie 2000.

În Constituție prin art. 82 alin. 1, este prevăzut că rezultatul alegerilor pentru funcția de Președinte este validat de Curtea Constituțională. Iar art. 146 lit. f) din Constituție, nominalizează Curtea Constituțională, ca organismul care veghează la respectarea procedurii pentru alegerea Președintelui României confirmând rezultatele sufragiului. Curtea Constituțională este împuternicită să vegheze asupra corectitudinii îndeplinirii procedurii electorale de alegere și să confirme rezultatele, dar nu este în măsură să aleagă ea. Deasemenea ea are competența, potrivit art. 24 legea nr. 370/2004, să anuleze alegerile în cazul în care s-a stabilit existența unei fraude.⁹ Cererea de anulare a alegerilor se face în termen de 3 zile de la închiderea votării, de către partidele politice sau candidații independenți, și trebuie prezentată cu dovezile necesare. Cererea poate fi admisă doar în situația în care cel care a sesizat nu este implicat în producerea fraudei.

În termen de 24 de ore de la validarea rezultatelor alegerilor pentru funcția de Președinte al României de către Curtea Constituțională, cele două Camere sunt convocate în scopul depunerii jurământului de către candidatul a cărei alegere a fost validată prin faptul că a dispus de cele mai multe voturi.

Președintele României, prin funcția care o deține, reprezintă și exprimă, în același timp la cel mai înalt nivel, autoritatea statului român, în raporturile acestuia în primul rând cu cetățeni și apoi în raportul cu instituțiile publice.

Datorită gradului său de reprezentativitate, Președintele României devine prin acțiunile sale un exemplu popular, în măsură să acționeze în concordanță cu obiectivele majorității parlamentare pe de o parte dar și cu cele guvernamentale.

⁹ Cristian Ionescu, Raporturile Parlamentului cu Guvernul și Președintele României, Ed. U.J., București, 2013, p. 389.